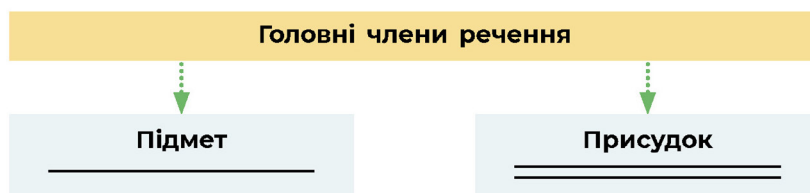

Варіанти граматичного зв'язку підмета й присудка

1. Пригадайте вивчене про головні члени речення.

Способи вираження підмета

Простий підмет	Складений підмет
<p>1. Іменна частина мови (найчастіше — іменник, займенник). <i>З журбою <u>радість</u> обнялась (О. Олесь).</i> <i>Я вічно буду жити (Леся Українка).</i></p> <p>2. Інша частина мови в значенні іменника.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прикметник → іменник: <u>Кохана</u> спить (П. Тичина). • Числівник → іменник: <u>Шість</u> ділиться на три. • Дієслово → іменник: <u>Жити</u> — це щастя. <i>І кожне оте його <u>«цілуй!»</u> відлунувало в серці.</i> • Прислівник → іменник: <u>«Немає»</u> — слово, як полин, гірке (Нар. творчість). • Вигук → іменник: <u>Гучне «ура»</u> покотилося по місту. 	<p>1. Слово з кількісним значенням + іменник: <u>Двоє друзів</u> заснули. <i>Кілька друзів заснули.</i></p> <p>2. «Хтось із кимось» (присудок має форму множини!): <u>Друг із подругою</u> заснули. <u>Друг із подругою</u> заснув.</p> <p>3. «Хтось із них»: <u>Хтось із друзів</u> заснув.</p> <p>4. Два займенники: <u>Усі ми</u> заснули.</p> <p>5. Фразеологізм*: <u>Бити байдики</u> — це ледарювати.</p> <p>6. Цитата*: <u>«Ще не вмерла України...»</u> — линуло в залі.</p>

* Академічне мовознавство розглядає ці моделі як сполучки в позиції простого підмета.

Правильно визначений підмет можна замінити займенниками *він, вона, воно, вони* в називному відмінку. Якщо така заміна неможлива, це не підмет, а інший член речення.

Порівняймо такі речення:

Інститут розташований на бульварі Тараса Шевченка.

Інститут збудовано.

У першому реченні слово *інститут* — підмет, бо я можу сказати «*Він розташований на бульварі Тараса Шевченка*», а в другому така заміна неможлива; правильно буде сказати «*Його збудовано*», отже, тут *інститут* — не підмет, це додаток.

Способи вираження присудка

Види присудків	Способи вираження	Приклади
Простий дієслівний присудок	1. Дієслово в усіх формах (у тому числі складена форма майбутнього часу)	<i>Ігор <u>прийшов</u>.</i> <i>Будемо <u>чекати</u> Оленку.</i>
	2. Фразеологізм	<i>Вони <u>зуби з'їли</u> на цьому.</i>
Складений іменний присудок	дієслово-зв'язка <i>бути, становити, ставати, робитися, здаватися, називатися, вважатися, залишатися...</i> + іменна частина <i>іменник, прикметник, числівник, займенник, дієприкметник</i>	<i>Вона <u>є студенткою</u>.</i> <i>Вона <u>студентка</u>.</i> <i>Він <u>зробився невидимим</u>.</i>
Складений дієслівний присудок	допоміжні дієслова / короткі прикметники / присудкові прислівники <i>стати, почати, хотіти, намагатися, продовжувати... / певен, ладен, згоден, рад, готов, годен... / треба, можна, доцільно, необхідно...</i> + інфінітив	<i>Ігор <u>почав</u> уже щось <u>розуміти</u>.</i> <i>Про футбол він <u>згоден</u> <u>говорити</u> цілий день.</i> <i>Можна <u>працювати</u> відразу.</i>

Не кожен інфінітив указує на наявність складеного дієслівного присудка. Для того щоб не плутатися, потрібно **аналізувати діяча й послідовність дії або дій**.

Якщо діяч один, а дія одночасна — це складений дієслівний присудок. Якщо діячі різні або дії виконуються послідовно — це простий дієслівний присудок, а інфінітив є обставиною, додатком чи означенням. Порівняймо такі речення:

Я хочу спати. (Одночасно хоче спати, а не спочатку хоче, а потім спить.)

Я пішла спати. (Спочатку пішла, а потім спить.)

Вас просили почекати. (Різні діячі: один просить, другий чекає.)

2. Визначте головні члени в реченнях

1) Три брати рідненькі із города із Азова утікали (*Нар. творчість*). 2) Вона згадала, як сама колись була молода, як їй було сімнадцять років (*І. Нечуй-Левицький*). 3) Хотіла б я піснею стати у сюю хвилину ясну (*Леся Українка*). 4) Море може бути повним і невичерпним лише тоді, коли весь час до нього будуть струміти ріки (*П. Тичина*). 5) Культура мови — це ще й загальноприйнятий етикет (*З підручника*). 6) Тьохкає, аж розлягається в селі соловейко (*М. Коцюбинський*). 7) Обидва мовчали (*В. Малик*). 8) І знову «ура!» покотилося лісом (*М. Стельмах*). 9) Територія України є неподільною і недоторканною (*Акт проголошення незалежності України*). 10) Хай він стане та погляне мені в очі (*А. Малишко*). 11) Галя мов не чула (*Панас Мирний*). 12) Спомин був як блискавка (*М. Рильський*). 13) Темрява в садку стала гущіша (*М. Коцюбинський*).

3. Проаналізуйте зміст таблиці. Доповніть власними прикладами

Складні випадки узгодження граматичних форм підмета й присудка

Підмет виражений	Присудок має форму	Приклади
географічною назвою	роду родової назви (країна, місто, річка тощо)	Далеко розлилася Міссісіпі (<i>ріка</i>). Перед нами з'явився Таїті (<i>острів</i>). Есасі (<i>місто</i>) розташоване в Японії.
абревіатурою	роду й числа головного слова абревіатури	ВРУ (<i>Верховна Рада України</i>) розпочала свою діяльність.
займенниками <i>хто, ніхто, ніщо</i>	однини	Усі, хто не зареєструвався , повинні це зробити якомога швидше.
сполученням числівника з іменником	однини (<i>увага на кількості + неістоти</i>)	До кімнати увійшло двоє друзів. Кілька дерев росло поблизу.
	множини (<i>увага на дії + істоти</i>)	До кімнати увійшли двоє друзів. Кілька юнаків носили стільці.

Словами <i>більшість, меншість, низка, частина, половина, кілька, решта</i>	однини	За це проголосувала більшість. Значна частина моїх друзів не прагне творити добро.
	множини (якщо підмет і присудок відділені одне від одного іншими членами речення)	Значна частина моїх друзів, які не вірять у справедливість, не прагнуть творити добро.
Узгодження присудка з однорідними членами		
Присудок перед однорідними підметами	однина чи множина (обидва варіанти правильні)	Ігор й Оленка розбили вазу. Вазу розбила Оленка чи Ігор? Вазу розбив Ігор чи Оленка?
Присудок після однорідних підметів	множина (сполучники <i>і, й, та=і</i> й под.)	Не змовляючись, Оленка й Ігор пішли в кіно.
	однина (сполучники <i>а, але, або, чи</i> й под.)	Ігор чи Оленка розбила вазу? Не Оленка, а Ігор розбив вазу.
Присудок між однорідними підметами	число попереднього підмета	Ігор розбив вазу чи Оленка? Оленка розбила вазу чи Ігор?

4. Запишіть речення, розкриваючи дужки. Поясніть свій вибір

1) Українське й німецьке учнівство (зустрітися) на фестивалі. 2) Баку ніби (помолодшати). 3) УПА (засвідчити) приклад нескореності та свободи. 4) Семеро спортсменів (дійти) до фінішу. 5) Двадцять одна особа (робити) вправу. 6) Брат із сестрою (поїхати) до Одеси. 7) Більшість одинадцятикласників нашої школи (отримати) подарунки. 8) Більшість учнів, учителів, батьків (підтримати) акцію.